

Terapevtski psi pomagajo učencem pri premagovanju njihovih učnih težav

Tjaša Kanalec, prof. def, Mojca Miklavič Ivančič, prof. rp, OŠ Franceta Bevka Tolmin, Podružnična šola za izobraževanje in usposabljanje otrok s posebnimi potrebami, Alenka Gorjan in Mojca Gregorič vodnici terapevtskih psov, Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov »Tačke pomagačke«.

Tjasa.kanalec@quest.arnes.si, <http://tackepomagačke.si/>

POVZETEK

Prispevek govori o vključevanju terapevtskega psa in njegovega vodnika v specialno-pedagoški proces. Pozitivne vplive in izkušnje terapije s pomočjo psa predstavi s teoretičnega vidika (Lind 2009, Rozman 2013, Knez 2013, Bajc 2010) in skozi kratek opis primerov vaj, ki jih lahko vključimo v proces terapije, s katero pomagamo učencem, ki se srečujejo s težavami na področju slovenščine oz. matematike, ter izkušnjo učiteljice, ki poučuje v osnovni šoli s prilagojenim programom in nižjim izobrazbenim standardom. Terapija s pomočjo psa je ena od oblik dela, ki pri učencih z učnimi ali specifičnimi učnimi težavami spodbuja pozitivno samopodobo, dviguje motivacijo za šolsko delo in učencu omogoča doživljanje pozitivnih izkušenj, hkrati pa ga aktivno vključuje v proces pomoči in mu omogoči, da postane akter in soustvarjalec dejavnosti. Vse naštetu potrjujejo tudi raziskave uspešnega projekta (Fine 2006, Chandrel 2001, Friedmann, Odendaa 2000) v tujini imenovanega R.E.A.D., v Sloveniji pa »Beremo s tačkami«, ki ga izvaja Društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke.

KLJUČNE BESEDE: specialno-pedagoške oblike pomoči, učne težave, motivacija, terapija s pomočjo psa, pomoč učenki z učnimi težavami pri matematiki, timsko delo.

ABSTRACT

The article talks about including a therapy dog and its trainer into the social-pedagogical process. Positive effects and experience with this kind of therapy are presented from the theoretical point of view, through a description of practical examples of exercises which can be included into the therapeutic process with which we help pupils with problems at Slovenian or Maths and also with the experience of a teacher who teaches at an elementary school for children with special needs. Dog-assisted therapy is one of the methods which encourages pupils' positive self-image, increases their motivation for school work and ensures them a positive experience by actively involving them into the process. With that, it enables the pupil to become an active participant in the activities. Everything that has been said is also confirmed by a foreign research (Fine 2006, Chandrel 2001, Friedmann, Odendaa 2000) carried out in a successful project called R.E.A.D. as well as a Slovenian

project called 'Reading with paws', carried out by *Tačke pomagačke* (Helping little paws), a Slovenian society for dog assisted therapy.

KEY WORDS: special-pedagogical methods of help, learning problems, motivation, dog assisted therapy, helping a female pupil with learning problems at Maths, teamwork.

Terapija s pomočjo psa kot oblika specialno-pedagoške pomoči

Specialni in rehabilitacijski pedagogi se v okviru svojega dela poslužujemo različnih metod in oblik dela, ki jih prilagodimo posameznemu otroku in njegovim šibkim področjem (bodisi da so splošne učne težave ali učne težave le na področju matematike oz. slovenščine). Učenci z učnimi in specifičnimi učnimi težavami (disleksija, disgrafija, diskalkulija...) imajo poleg primarnih težav na področju pisanja, branja ali računanja pogosto tudi sekundarne težave (motivacija, samopodoba...). Zato se specialni in rehabilitacijski pedagogi pogosto poslužujemo tistih metod in oblik dela, ki pri učencu spodbujajo pozitivno samopodobo, dvigujejo motivacijo za šolsko delo in učencu omogočajo doživljanje pozitivnih izkušenj, hkrati pa učenca aktivno vključujejo v proces pomoči in mu omogočijo, da postane akter in soustvarjalec dejavnosti. Ena od novejših oblik dela je vključevanje terapevtskega psa in njegovega vodnika v specialno-pedagoški proces. Le-to so preučevali: Lind (2009), ki ugotavlja, da je pes odličen motivacijski dejavnik, Bajc (2013), Rozman (2010) in Knez (2013) pa poleg tega ugotavljajo še, da s pomočjo živali lahko z različnimi dejavnostmi pripomoremo k celostnemu in skladnemu razvoju otrok in mladostnikov, saj lahko vplivamo na kognitivni, socialni, emocionalni in fizični razvoj.

Tačke puščamo sledi oz. Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov »Tačke pomagačke«.

Pri delu smo se povezali s Slovenskim društvom za terapijo s pomočjo psov "Tačke pomagačke", ki je bilo ustanovljeno leta 2007 in je prvo slovensko društvo, ki je v našem prostoru ponudilo tovrstno obliko posredovanja s pomočjo živali. Društvo je prostovoljno in šteje okrog 50 terapevtskih parov in pripravnikov.

Terapevtski par sestavljata terapevtski pes in njegov vodnik. Terapevtski psi so vzgojeni in za terapevtske namene šolani psi. Dvakrat letno so podrobno veterinarsko pregledani. Vodnik psa je za terapevtsko delo s pomočjo psov s strani društva posebej izobražena oseba. Psa na delo predhodno pripravi, ga med delom spremlja in ustrezno usmerja z namenom, da so vse vaje kar najbolj izvedene.

Posredovanje s pomočjo psov je dejavnost, v katero vključujemo pse z namenom izboljšanja človekovega življenja na kateremkoli področju. Glede na potrebe uporabnika (t.j. oseba, ki je

udeležena pri posredovanju s pomočjo psov) poznamo različne oblike posredovanja s pomočjo psov. Delimo jih na:

1. Družabništvo so spontani obiski psa v različnih institucijah z namenom, da uporabniku popestrijo in polepšajo dan.

2. Aktivnost s pomočjo psov ali animal assisted activity (AAA) je posredovanje, ki nima točno določenega cilja. Pri srečanjih ni nujno prisoten strokovni delavec, zato se napredek uporabnikov ne dokumentira. Obisk traja do 45 minut.

3. Terapija s pomočjo psov ali animal assisted therapy (AAT) je ciljno usmerjeno posredovanje. Terapevtsko delo vodi strokovni delavec (specialni in rehabilitacijski pedagog, delovni terapevt, fizioterapevt, socialni delavec, ...), ki je ustrezno strokovno izobražen s področja terapije s pomočjo psa, napredek uporabnika pa se redno dokumentira. Srečanja trajajo do 45 minut

Sodelovanje terapevtski par – specialni in rehabilitacijski pedagog- učenec

Specialni in rehabilitacijski pedagog skupaj z učencem, učiteljem in starši odkrije področje (eno ali več), zaradi katerega se pri posameznemu otroku kažejo težave npr. pri slovenščini ali na matematičnem področju. Sledi načrt specialno-pedagoške pomoči, v okviru katerega z določenimi vajami razvijamo šibko področje, pri tem pa lahko vključujemo terapevtskega psa in njegovega vodnika v svoje delo. Terapija se lahko izvaja individualno ali v manjši skupini do 5 učencev. Specialni in rehabilitacijski pedagog skupaj z vodnikom psa timsko načrtuje terapije s pomočjo psa. Pri načrtovanju vaj mora zelo jasno postaviti merljive cilje, jih beležiti in evalvirati. Iskati mora vedno nove ideje in načine kako le-te doseči in z dobro voljo skoraj ni dejavnosti, ki se je ne bi dalo prilagoditi tako, da ne bi mogel sodelovati tudi terapevtski pes.

Tabela 1.: **Vključevanje terapevtskega psa v specialno-pedagoško delo ali v učni proces:**

Vključevanje psa	Pripomočki	Vaja
Aktivno vključevanje terapevtskega psa	Velika mehka kocka s prostorčki za naloge	Otrok vrže kocko, v kateri so zatakneni listki z navodili in nalogami, nato poveljuje psu, naj kocko prinese. Pes otroku prinese kocko in ta iz nje izvleče listek z nalogo. Ko nalogo reši, vajo ponovi.
	Torbica, ki jo pes lahko prenaša	V torbico damo listke z različnimi nalogami. Otrok poveljuje psu, naj mu prinese torbico. Pes pride do otroka, ta pa iz torbice izžreba nalogo in jo reši.
	Pasja rutka	Psu zavežemo okrog vratu rutko, na kateri je napisana naloga. Otrok pokliče psa k sebi, mu odveže rutko in reši nalogo, ki je na njej napisana.
	Dve veliki igralni	Otrok vrže dve igralni kocki in ugotovi, na kateri kocki

	kocki	je večje ali manjše število pik. Ko pozna pravilno rešitev, pelje psa k pravi kocki.
	Pasji nahrbtnik	Pes ima na hrbtu optan pasji nahrbtnik, v katerem so listki s črkami celotne abecede. Otrok pokliče psa k sebi in iz nahrbtnika izžreba listek s črko. Otrok ima nekaj časa na voljo, da zapiše čim več besed, ki se pričnejo na izžrebano črko. Vajo lahko izvajamo tudi skupinsko in otroci med seboj tekmujejo, kdo najde največ besed. Lahko je v nahrbtniku tudi zgodba razdeljena na dele. Otrok pokliče psa k sebi in iz torbice vzame listke. Ko zgodbo sestavi v pravi vrstni red, jo prebere psu.
Pes kot motivator ali Pasivna prisotnost psa	/	Otrok psu napiše pismo ali zgodbico, pripoveduje psu zgodbo itd. Pri pripravi nalog izbiramo pasjo tematiko. Na primer: seštej svoja leta in leta psa, svojo višino v centimetrih deli s številom pasjih tac, seštej število svojih let in težo psa, zgodba o psu, vprašanja povezana s psom.

Pri vseh aktivnostih je pomembno, da se **učenec počuti kot »učitelj« psa** in je v vlogi, ko psu daje navodila, pokaže pravo rešitev in psa pohvali za dobro opravljeno nalogo. Pri tem pogosto pozabi, da se sam uči, hkrati pa doživlja občutek pomembnosti, uspeha in preide iz pasivne v aktivno vlogo. Učenec občuti, da ga pes sprejema in mu je zvest, ne glede na to, ali bo naredil kakšno napako, pes ga nikoli ne bo grajal ali mu dajal negativnih povratnih informacij. Že božanje oz. dotik mehke pasje dlake učenca, ki je v stresu ali strahu pred tem ali bo pravilno odgovoril na vprašanje, prebral besedilo ali izračunal račun, pomiri in mu daje občutek topline.

R.E.A.D. program – »Beremo s tačkami«

V Slovenijo so Tačke pomagačke vpeljale »Beremo s Tačkami« ali v izvorniku R.E.A.D. Kratica programa predstavlja ime Reading Education Assistance Dog, ki je registriran pri ameriški organizaciji IntermauntinTherapy Animals USA. Glavna značilnost R.E.A.D. programa je, da en otrok bere psu.

V Slovenskem društvu Tačke pomagačke, je dobil slovensko ime »Beremo s Tačkami«. Izvajajo ga terapevtski pari, ki so še dodatno izobraženi in so pridobili licenco za izvajanje omenjenega programa. Program » Beremo s Tačkami« se lahko izvaja na dva načina: kot aktivnost (AAA) ali kot terapija (AAT). Aktivnost se običajno izvaja v knjižnicah, dogajanje ni dokumentirano in delo uporabnika ni ovrednoteno. Terapija se izvaja v šolah ob sodelovanju strokovnega sodelavca, ki natančno določi cilje srečanj in dokumentira delo z otrokom.

Vodnik psa terapevta deluje kot moderator dogajanja, saj otrok s pomočjo psa izbere knjigo, preko psa vodnik spodbuja in usmerja bralčevo aktivnost. Vodnik ves čas spremlja branje uporabnika in pazi, da preko psa opozori otroka na napačno prebrane besede ter preveri razumevanje prebranega besedila.

Pes kot motivator se pri otrocih obnese predvsem zato, ker ne obsoja, sprejme osebo takšno kakršna je, pozorno posluša in dovoljuje otroku, da bere v svojem lastnem ritmu. Ob njem se uporabniki lažje sprostijo.

Raziskave (Fine 2006, Chandrel 2001, Friedmann, Odendaa 2000) kažejo, da so pri osebah, ki so bili deležni terapije s pomočjo psa, opazili znižanje krvnega tlaka ter umiritev srčnega utripa. Izboljšalo se je branje, prebrano besedilo pa lažje razumejo. Ker se ob branju sprostijo in napredujejo, postanejo samozavestnejši, lažje se pričnejo vključevati v družbo, saj postanejo socialno spretnejši. Glasno branje pred vrstniki jim ne predstavlja več takšnih težav. Zaradi dobre izkušnje pri branju s psom, z veseljem sami poiščejo novo knjigo za branje.

Izkušnje učiteljice 4. razreda prilagojenega programa z nižjim izobrazbenim standardom

Moja učenka ni imela številčnih predstav. Pridružila se nam je v 4. razredu, pa ni imela usvojenih velikostnih odnosov med števili do 10. Odločila sem se, da poiščem pomoč pri Tačkah pomagačkah. Moja prva želja je bila, da bi učenka izgubila strah pred matematiko, ki jo je popolnoma paraliziral. Srečanja so potekala 1x tedensko in trajala 10 minut. Na tla sem položila lista z različnima številoma, učenka ju je poimenovala. Sledilo je navodilo: Pelji Fjodorja k večjemu številu. Učenka je dala ukaz: Fjodor, greva do večjega števila. S pomočjo vodnice ga je peljala do določenega števila. Če je bila rešitev pravilna, je bil Fjodor nagrajen s priboljškom. Napredek se je pokazal takoj, obstajal je le en problem. Učenka se ob psu ni popolnoma sprostita. Njen izraz je pokazal, da čuti odpor do pasje slin in oblizovanja. Zaradi tega je na srečanja odhajala vedno bolj nezainteresirana. Zaključujem z mislijo, da je vsekakor smiselno nadaljevati s takim delom, le prej se moramo pozanimati, kakšen je otrokov odnos do živali.

Zaključek

Dosedanje raziskave (Fine 2006, Chandrel 2001, Friedmann, Odendaa 2000), teoretična izhodišča in naše dosedanje izkušnje kažejo, da je terapija s pomočjo psa uspešna oblika pomoči učencem z učnimi težavami. V prvi vrsti zato, ker se učenec ob psu sprosti in doživlja občutke sprejetosti in pomembnosti, s čimer si gradi pozitivno **samopodobo**. Drugič zato, ker pes v terapevtskem procesu dela po pravilih in upošteva navodila; ko učenec poveljuje psu, mora biti odločen in se mora tudi sam držati pravil; s tem se posredno tudi učenec **uči reda in pravil pri delu**. In nenazadnje je že sama prisotnost psa dovolj velika **motivacija**, da učenec v svoje delo vложи več truda kot običajno. Ugotavljamo, da v terapijo s pomočjo psa

vkjučimo učence, ki imajo radi pse, sicer moramo pred pričetkom terapije (v kolikor to ni cilj terapije) učencu pomagati premagati strah ali predsodek do psa; v nasprotnem primeru ne pride do pravega stika med učencem in terapevtskim psom in s tem ne do uspešne terapije. Poudariti velja, da doseganje ciljev v terapevtskem procesu ni mogoče brez dobrega **timskega dela** med specialnim in rehabilitacijskim pedagogom ter vodnikom psa, ki morata organizirati primerne vaje za učenca in hkrati vključiti terapevtskega psa. Geslo Tačk pomagač je: "Tačke puščamo sledi" - in lahko zatrdimo, da z vključitvijo terapevtskih psov v specialno-pedagoški proces, sled zagotovo pustijo.

Literatura:

Bajc, A. (2013). Pomoč otroku z disleksijo s pomočjo psa. Diplomsko delo. Koper: Pedagoška fakulteta.

Chandrel, C. (2001). Animal-Assisted Therapy in Counseling and School Settings <http://www.counseling.org/resources/library/ERIC%20Digests/2001-05.pdf> (04.10. 2013)

Fine, A., H. (2006). Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice. Amsterdam, Boston: 2nd ed. Elsevier/Academic Press Google books.

Friedmann, E. The Role of Pets in Enhancing Human Well-Being: Physiological Effects. <http://www.petpartners.org/document.doc?id=48> (04. 10. 2013)

<http://tackepomagacke.si/> (02. 10. 2013).

<http://www.therapyanimals.org/R.E.A.D.html> (02. 10. 2013).

Knez, M. (2013). Vpliv terapevtskega psa na psihosocialno področje razvoja učencev. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Lind, N. (2009). Animal Assisted Therapy Activities to Motivate and Inspire. Lombard, IL: PYOW publishing, Ink.

Odendaa, J.S.J. (2000). Animal-assisted therapy — magic or medicine? <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022399900001835> (04. 10. 2013)

Rozman, M. (2010). Vpliv praktične vadbe s pomočjo psa na otroka z učnimi težavami. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Členke je bil predstavljen na konferenci "Učne težave pri matematiki in slovenščini – izziv za učitelje in učence", v organizaciji Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, 15. november 2013, MOONS, Ljubljana. <http://www.zrss.si/utmis2013/?lnk=gradiva>